*Ананьян Е. Л.,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету*

*Регунова В. О.,
студентка філологічного факультету
Донбаського державного педагогічного університету*

РОЛЬ АВТЕНТИЧНОЇ МЕМУАРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА

Анотація. У статті досліджено роль твору-мемуару як матеріалу формування професійно орієнтованих компетенцій у майбутніх спеціалістів з іноземної мови. Зазначено, що у процесі навчання іноземної мови майбутніх фахівців з іноземної філології аналітичний та синтетичний режими читання є необхідними техніками, застосування яких зорієнтовано на отримання високої академічної та професійної успішності студентів.

Вивчено особливості та специфіку аналітичного та синтетичного читання. Так, акцентовано увагу на тому, що при аналітичному читанні увага читача спрямована на детальне сприйняття тексту з аналізом його мовного оформлення, розкриттям змісту та структури, тобто характер аналітичного читання визначається як вивчальний. Синтетичне читання будується на основі стійкого володіння лексичним і граматичним матеріалом, умінні розпізнавати значення невідомих слів за контекстом і формальними ознаками, за семантикою словотворчих елементів і за функцією слів у реченні, а також на вмінні конструювати ціле за окремо сприйнятими частинами.

Автори підкреслюють, що між синтетичним та аналітичним читанням існує певний зв'язок. Автори акцентують увагу на тому, що аналітичне читання є так званим підготовчим етапом, який має пройти студент для того, щоб практикувати синтетичне читання. Основною метою для майбутнього фахівця є навчитися легко переходити від одного режиму читання до іншого.

Автори презентують ідеї з власного практичного досвіду щодо продуктивної реалізації режимів аналітичного та синтетичного читання у межах годин, призначених для домашнього читання. Одним із таких мемуарних творів, який було використано на заняттях із домашнього читання зі студентами старших курсів, стала книга Мішель Обама «Становлення» ("Becoming").

Автори доводять, що автентичні тексти мемуарної літератури – на сьогодні певною мірою принципово новий текстовий матеріал у функції навчального матеріалу – актуалізують особистісну активність студентів на заняттях із домашнього читання, що приводить до ґрунтовного засвоєння програмного мовного матеріалу. Набираючись впевненості у своїй лінгвістичній, лінгвокультурній та країнознавчій обізнаності, майбутні фахівці стають психологічно готовими до оптимізації іншомовного міжособистісного спілкування з носіями мови та виходу на діалог культур.

Ключові слова: твір-мемуар, автентичний, режим читання, аналітичне читання, синтетичне читання.

Постановка проблеми. Іntenція розширити свій світогляд, долучитися до культурних, освітніх та суспільно-політичних реалій інокультури є однією з першочергових для опанування соціокультурною та соціолінгвістичною компетенцією майбутніх фахівців з іноземної мови. Сучасна дійсність пропонує дуже широкий спектр можливостей реалізації цих професійних бажань. Так, можна виокремити опрацювання інформаційних ресурсів, спілкування в соціальних мережах із представниками своєї професійної спільноти, міжнародну освітню міграцію, туризм тощо. Однак серед цієї варіативності фрешових підходів і технік незмінним залишається читання як ефективна активність у процесі професійного опанування іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У методиці існує значна кількість досліджень сучасних науковців (Г.В. Барбанової, М.Ю. Бордюговської, М.Л. Вайсбурд, М.М. Дружиніної, Л.С. Журавльової, З.І. Кличникової, Н.В. Кулібіної, С.К. Фоломкиної, В.В. Черниш та інших), які висвітлюють роль та місце читання у процесі опанування іноземною мовою; читання як засіб формування мовленнєвої компетенції; техніки формування навичок читання; типологізацію читання; специфіку навчання різних видів читання тощо.

Однак у науці все-таки залишаються певні питання, відповіді на які лежать у площині практичного досвіду. Одним із таких є питання підбору книги – «текстового продукту», що пропонується студентам для читання, оскільки зацікавленість у читанні починається саме із зацікавленості у творі. Саме за умови наявності у студента бажання читати викладач, використовуючи різні прийоми та техніки, може сміливо рухатись у напрямі оптимального формування професійно орієнтованої компетенції своєї аудиторії. Одним із таких ресурсів і є мемуарна література.

Мета статті – дослідити роль твору-мемуару як матеріалу формування професійно орієнтованих компетенцій у майбутніх спеціалістів з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукового доробку засвідчив, що в методиці читання мовленнєва діяльність диференціюється за різними ознаками, що й відображається в існуванні різних видів читання. Так, опрацювання наукової літератури дало можливість виокремити наступні режими читання та представити їх опозиційно: 1) за *цілевим спрямуванням* – «пошукове читання::оглядове читання::детальне інформативне читання»; 2) за *формою* – «читання мовчки::читання вголос», «індивідуальне читання::хорове читання»;

3) за *способом розкриття змісту* – «перекладне: безперекладне», «читання зі словником: читання без словника», «аналітичне читання: синтетичне читання: комунікативне (аналітико-синтетичне) читання»; 4) за *характером організації діяльності* – «самостійне читання: несамостійне читання», «підготовлене читання: не підготовлене читання», «тренувальне читання: контрольне читання»; 5) за *кількістю прочитаного* – «екстенсивне читання: інтенсивне читання»; 6) за *способом читання* – «активне читання: пасивне читання»; 7) за *місцем і часом читання* – «аудиторне читання: позааудиторне читання: домашнє читання».

Керуючись метою дослідити роль та місце читання як мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземної мови саме майбутніх фахівців з іноземної філології, автори заявили аналітичний та синтетичний режими читання як необхідні техніки, застосування яких зорієнтовано на отримання високої академічної та професійної успішності студентів. Розкриваючи особливості аналітичного читання, вони підкреслюють його характерну рису: увага читача спрямована на детальне сприйняття тексту з аналізом його мовного оформлення, розкриттям змісту та структури.

У методичних працях підкреслено, що характер аналітичного читання можна визначити як вивчальний: «Мета його – максимально точне, повне розуміння прочитаного (100%) з метою подальшого використання у процесі навчання чи професійної діяльності, критичне осмислення здобутої інформації. Студент вдумливо читає текст, аналізує мовні форми, зміст прочитаного, фактичний матеріал, співвідносить інформацію з власним досвідом, оцінює її, коментує. ... Результатом цього виду читання є повний переклад, реферат, анотація. Тому такими близькими до нього є критичне та реферативне читання. Під час критичного читання студент на основі усвідомлення прочитаної інформації формує власний погляд на неї, а цільова настанова реферативного читання – вилучення основної інформації, згортання тексту та відтворення інформації в письмовому вигляді (анотація, реферат)» [1].

Аналітичне читання – це керована діяльність, що відбувається під керівництвом викладача, яке, у свою чергу, залежно від етапу навчання може змінюватися від безпосереднього до епізодичного консультування. У другому випадку збільшується ступінь самостійності студента під час опрацювання тексту. Пропорційно до того, як відбувається опанування навичок та вмінь аналітичного читання, змінюється й текстовий продукт: він поступово ускладнюється за змістом, жанрово-стилістичною специфікою, мовним та мовленнєвим оформленням тощо. Упроваджуючи та практикуючи цей вид читання у процесі навчання іноземної мови, викладач створює плідне підґрунтя як для практичного опанування іноземної мови, так і для поглиблення теоретичних знань на основі реальних прикладів із тексту.

Переходячи до характеристики синтетичного читання, яке визначається як «навчальний вид читання за способом розкриття змісту з урахуванням психологічної установки на швидке читання. Синтетичне читання будується на основі стійкого володіння лексичним і граматичним матеріалом, умінні розпізнавати значення невідомих слів за контекстом і формальними ознаками, семантикою словотворчих елементів і за функцією слів у реченні, а також на вмінні конструювати ціле за окремо сприйнятими частинами. Значення терміна «син-

тетичне читання» приблизно співпадає із значенням терміна «вивчаюче читання» [2]. Між синтетичним та аналітичним читанням існує певний зв'язок. Так, аналітичне читання є так званим підготовчим етапом, який має пройти студент, для того, щоб практикувати синтетичне читання. Основною метою для майбутнього фахівця є навчитися легко переходити від одного режиму читання до іншого.

Для впровадження та актуалізації як аналітичного, так і синтетичного читання на заняттях з іноземної мови викладач має запропонувати студенту так званий «текстовий продукт», що відбирається викладачем з урахуванням таких вимог, як рівень мовної та мовленнєвої підготовки, жанрові та літературні вподобання студентської аудиторії, відповідність освітнім, виховним, соціокультурним пріоритетам професійної підготовки майбутніх спеціалістів тощо.

Практичний досвід викладання іноземної мови студентам мовних спеціальностей у питанні використання читання як активного засобу навчання іноземної мови дає можливість констатувати той факт, що продуктивно реалізовувати режими аналітичного та синтетичного читання стає можливим у межах годин, призначених для домашнього читання. Під домашнім читанням автори розуміють постійне обов'язкове додаткове для всіх студентів читання з метою розвитку та вдосконалення у них комунікативної та професійно орієнтованої компетенції.

У більшості випадків як текстовий продукт для домашнього читання обираються художні твори. Визначитися саме з жанром твору та його приналежністю до певного періоду та напряму в літературі викладач може доручити студентам. Потім у процесі спільного обговорення всіх запропонованих варіантів обирається твір для домашнього читання. У власному професійному досвіді обрання книги для домашнього читання відбувається у формі засідання Книжкового клубу. Так, кожен студент – член Книжкового клубу – має креативно презентувати твір, який, на його думку, якнайкраще відповідає всім вимогам. У такій презентації на рівних зі студентами права бере участь і викладач, що ефективно впливає на процес навчання: в аудиторії панує дружній настрій, атмосфера взаємної поваги, генерується процес обміну думками, поглядами як між рівними суб'єктами навчального процесу. Така практика перетворює нудну, а інколи навіть дратуючу для студента дію «виконати домашнє завдання – взяти в бібліотеці чи завантажити запропоновану викладачем книгу для домашнього читання та приступити до її читання» – на цікаву та продуктивну з точки зору мовної, мовленнєвої, соціокультурної компетенції діяльність, де саме студент виступає генератором ідей та її втілювачем.

Під час такого формату обговорення та дискусії було встановлено, що студентство зацікавлене у читанні творів особистого походження, тобто мемуарної літератури, яка є, з одного боку, джерелом фактичної інформації, а з іншого – провідником у культурно-історичний, суспільно-політичний процес країни, мова якої вивчається. Мемуарний текст з урахуванням спеціальності, за якою навчаються студенти, – мемуари діячів освіти, культури, політики, мандрівників – є без перебільшення значущим для опанування та розширення країнознавчих матеріалів. Твори-спогади, написані в наш час, є ще й джерелом знайомства з новими граматичними, словотворчими, лексичними, стилістичними нормами мови, які пропонують носії мови, тим самим підводячи мовний та мовленнєвий матеріал під так званий новий лінгвістичний формат.

Одним із таких мемуарних творів, який було використано на заняттях із домашнього читання зі студентами старших курсів, є книга Мішель Обама «Становлення» (“Becoming”) [3]. Незважаючи на значний обсяг, студенти працювали з бестселером із великою зацікавленістю та професійною старанністю. Роботі над трьома частинами книги – «Стаючи мною» (“Becoming Me”), «Стаючи нами» (“Becoming Us”), «Стаючи більшим» (“Becoming More”) – передувало знайомство зі статтею “In revealing new memoir, Michelle Obama candidly shares her story”, опублікованою в газеті *The Washington Post*, яка певним чином анонсувала студентам ідейно-тематичну направленість та сюжетну панораму твору, тим самим ще більше інтригуючи студентську аудиторію: “The first section is a deep, often sociological exploration of Chicago and the people and institutions there. Its textured discussion of gentrification, public education, race and class are reminders that Obama majored in sociology and minored in African American studies at Princeton University. The second section, *Becoming Us*, is a romp through her romance with Barack Obama, starting a family with him and her search for work that she loved. It begins with words that have never before been written by a first lady about her man: “As soon as I allowed myself to feel anything for Barack, the feelings came rushing – a toppling blast of lust, gratitude, fulfillment, wonder”. The third section, *Becoming More*, traverses their life as public figures. It contains her own view of her legacy and accomplishments as first lady and what it felt like to live under the intense scrutiny she faced. As she campaigned for her husband’s reelection in 2012, she writes that she felt “haunted” by the ways she’d been criticized and by people who had made assumptions about her based on the color of her skin” [4].

Опрацювання тексту проводилось у режимах як аналітичного, так і синтетичного читання. Так, об’єктами аналітичного читання були граматичні конструкції, елементи синтаксису, специфіка словотворення, полісемантичність слів, сталі словесні комплекси, стилістичне оформлення, країнознавчий матеріал тощо. За прочитаним матеріалом студентам було запропоновано завдання на перевірку знання тексту, тобто ключові персоналії, певні деталі сюжету, хронологізація подій, в з іншого боку – естетико-стилістичний аналіз прочитаного, який було організовано як орієнтовально-пошукову діяльність. Останній представлявся студентами в різних форматах: коментар, аргументація, контраргументація, дискусія, аматорське театральне дійство за сюжетними лініями книги тощо. Саме ці навчальні техніки дозволили розвинути у студентів цілий комплекс необхідних професійних навичок та вмінь. Так, аудиторія не тільки практикувала вільне читання тексту, його розуміння та переклад за потребою, а також знайомила з так званими «мовними та мовленнєвими хитруваннями» за стандартом сучасного носія мови та розширювала свою соціокультурну та лінгвокраїнознавчу обізнаність.

Висновки. Матеріал, представлений вище, доводить, що читання саме мемуарної літератури на заняттях із домашнього читання дозволяє вдосконалювати професійні знання філолога, залучає студентів до ґрунтовного вивчення культурознавчого аспекту. Практичний досвід засвідчив, що автентичні тексти мемуарної літератури – на сьогодні певною мірою принципово новий текстовий матеріал у функції навчального матеріалу – актуалізують особистісну активність студентів на заняттях із

домашнього читання, що приводить до ґрунтовного засвоєння програмного мовного матеріалу. Набираючись упевненості у своїй лінгвістичній, лінгвокультурній та країнознавчій обізнаності, майбутні фахівці стають психологічно готовими до оптимізації іншомовного міжособистісного спілкування з носіями мови та виходу на діалог культур.

Література:

1. Станкевич Н. Види читання в курсі української як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. Вип. 8. С. 186–193.
2. Синтетическое чтение. URL: https://methodological_terms.academic.ru (дата звернення: 4.12.2019).
3. Obama M. *Becoming*. US: Crown (North America), Viking Press (Commonwealth). 2018. 400 p.
4. In revealing new memoir, Michelle Obama candidly shares her story. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com>. (Last accessed: 10.12.19).

Ananyan E., Regunova V. Role of authentic memoir in the process of future philologists’ professional competencies forming

Summary. In the article the role of the memoir as a material for forming of future specialists’ professionally oriented competencies in the foreign language is investigated. It is stated that while teaching future philologists a foreign language the analytical and synthetic reading modes are necessary techniques, the application of which is aimed at obtaining high academic and professional success of students. The peculiarities and specificities of analytical and synthetic reading are studied. Thus, it is emphasized that in analytical reading the reader’s attention is directed to a detailed perception of the text with the analysis of its linguistic design, the disclosure of the content and structure, that is, the nature of analytical reading is defined as educational.

Synthetic reading is based on a steady knowledge of lexical and grammatical material, the ability to recognize the meaning of unknown words based on the context and formal features, the semantics of word-forming elements and the function of words in a sentence, as well as the ability to construct the whole into separate parts. The authors emphasize that there is some connection between synthetic and analytical reading. The authors assert that analytical reading is the so-called preparatory stage that a student must go through in order to practice synthetic reading. The main goal for the future specialist is to learn how to easily switch from one reading mode to another. The authors present the ideas from their own practical experience in the productive implementation of analytical and synthetic reading modes within hours for home reading.

One of those works of writing that was used in home reading classes with senior students was Michelle Obama’s book “Becoming”. The authors assert that authentic texts of memoir – to date, to some extent, fundamentally new text material in the function of educational stuff – actualize students’ personal activity in the home reading lessons, which leads to a thorough mastery of programming language material. Also, as they gain confidence in their language, linguistic and cultural and national knowledge, future professionals become psychologically ready to optimize foreign-language interpersonal communication with native speakers and enter into a dialogue of cultures.

Key words: memoir, authentic, reading mode, analytical reading, synthetic reading.